

Міняйло Світлана Ростиславівна
аспірантка Національного педагогічного університету
ім. М.П. Драгоманова, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТІСНИХ ПЕРЕЖИВАНЬ ПІДЛІТКІВ ІЗ ДИСТАНТНИХ СІМЕЙ

Особливості сучасної соціально-економічної ситуації призвели до кризи української сім'ї і виникнення великої кількості дистантних сімей, які характеризуються особливими умовами сімейного життя, пов'язаного з перебуванням одного (чи обох) з батьків за межами країни з різних причин: заробітки, ув'язнення, лікування, неспроможність утримувати сім'ю, а також тимчасова передача дітей до інтернату. Виділяють такі види дистантної сім'ї: за проживанням (спільним, роздільним); за якістю сімейних стосунків; за проживанням у ступені родинності. Особливостями дистантної сім'ї є: роздільне проживання членів сім'ї (як правило, батьки, чи один з них, працюють за кордоном), відокремлення місця праці від домівки; зміна ціннісних орієнтацій, порушення сімейної рівноваги; розпад сімейних зв'язків; надання переваги одній з сімейних функцій (економічній) [1].

Потреба дітей у тісному емоційному контакті з батьками та їх підтримці, що не задовольняється у повному обсязі під час виховання на відстані, загострює проблему впливу дистантної сім'ї на емоційну сферу підлітка.

Традиційно переживання трактується як синонім емоційної реакції. Ф.Ю. Василюк у своїй праці «Психологія переживання» говорить про переживання як про процес активного діяльнісного подолання, проживання особистістю якихось несприятливих ситуацій. Переживання слід розглядати як перенесення чого-небудь в живий стан, тобто переведення

події, якогось відчуття, предмету, що оточують людину, в стан живого сприйняття, в стан живого ставлення [2].

Особливе місце в дослідженнях феномену переживання в психологічній літературі займають праці Ф.В. Басіна по проблемі «значимих переживань», де головним є те, що переживання визначаються як та активність, яка змінює і трансформує свідомість людини, а в широкому плані - її психіку. Переживання в житті людини є специфічними психологічними засобами оволодіння власним внутрішнім світом, поведінкою та побудовою вищих психічних функцій і, на їх основі, складних міжфункціональних систем [3].

Наше дослідження було присвячено вивченню особливостей особистісних переживань підлітків із дистантних сімей, в ході якого порівнювалось дві групи: група підлітків із дистантних сімей та група підлітків із повних сімей. З метою діагностики особистісних переживань було використано: методика «переживання, яким надається перевага» (А.Додонова); особистісний опитувальник (А.Т. Джерсайлд); «Незакінчені речення» (Сакса - Леві); проєктивна методика «Я і моя сім'я». За отриманими результатами ми виявили, що існують відмінності між особливостями особистісних переживань підлітків із дистантних сімей та дітей із повних сімей. Підлітки у дистантних сім'ях мають дефіцит прояву позитивних почуттів як по відношенню до батьків, так і по відношенню до себе (вони не відчують ніжність, лагідність, любов матері чи батька), тобто не відчують себе цінними і значущими для дорослих. Основними факторами сімейного життя є: емоційна єдність дитини з батьками, почуттєві взаємини між членами родини; атмосфера захищеності, бажаності, любові. При відсутності одного, або обох батьків, в сім'ї створюється ситуація, яка впливає на формування особистості дитини. Деформуючий характер такого впливу відбивається на поведінці дитини, на Я – концепції; дитина може замикатись або навпаки, демонстративно проявляти свою агресивність, змінює своє ставлення до оточення і

близьких людей, відчуваючи постійно почуття самотності. Неувага, різкість, байдужість дорослих до реальних проблем дітей та проблеми у налагодженні стосунків з ровесниками лежать в основі процесу віддалення, а інколи і відчуження батьків та вчителів від дітей та дітей від своїх ровесників. Якщо батьків немає поруч (померли, розлучилися, на заробітках за кордоном, відмовилися від дитини), то цілком очевидно, що емоційний зв'язок відсутній, чуттєвий розвиток дитини буде порушений, бо вона не почуватиме себе у безпеці.

Особливостями особистісних переживань у підлітків із дистантних сімей ми визначили переживання самотності, переживання безсмысленності, бездомності та безнадійності, втрата надії на гарне майбутнє, переживання взаємостосунків з іншими людьми, особливо підтримки, дружби та любові; переживання почуття провини через втечу з дому, почуття провини по відношенню до близьких, особливо до матері, а також переживання пов'язані зі страхами, які пов'язані із смертю, самотністю та втратою близьких людей; переживання прийняття себе та інших і прийняття себе іншими, переживання впливу оточуючих, групи на особистість і залежність дитини від групи.

Виходячи з цього, переживання розлуки зі значимими дорослими підлітками з дистантних сімей генералізуються на інші сфери соціальних контактів та відображаються в екзистенційних переживаннях підлітків.

Література

1. Бассин Ф.В. „Значащие” переживания и проблемы собственно психологической закономерности / Ф.В. Бассин // Вопросы психологии. – 1972. – №3.
2. Василюк Ф.Е. Психология переживания / Ф.Е. Василюк. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1984. – 200 с.
3. Левченко К.Б. Проблеми дітей трудових мігрантів: аналіз ситуації / К.Б. Левченко. – К., 2006. – 63 с.